

INKLYUZIV TA'LIMDA TARBIYA JARAYONI.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ.

EDUCATIONAL PROCESS IN INCLUSIVE EDUCATION.

*Siddiqova Zulfiya – FarDU o'qituvchisi.**Muhammadjonova Farangizbegim Ma'mirjon qizi - FarDU talabasi.**Hasanova Mohiraxon Baxtiyorjon qizi – FarDu talabasi.**Homidova Umidaxon Hamidjon qizi – FarDU talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim qanday ta'lim ekanligi, uning ma'nosi, maqsadi va vazifasi hamda tarbiya jarayonining turlari, maqsad va vazifalari keng ma'noda yoritib berilgan. Inklyuziv ta'lim sinflarida qay tarzda tarbiya jarayonlari olib borilishi haqida ma'lumot berib o'tilgan.

Аннотация: В данной статье в широком смысле раскрыты, что такое инклюзивное образование, его смысл, цель и задача, а также виды, цели и задачи образовательного процесса. Была представлена информация о том, как проводятся образовательные процессы в классах инклюзивного образования.

Abstract: In this article, what kind of education inclusive education is, its meaning, purpose and task, as well as the types, goals and tasks of the educational process are explained in a broad sense. Information was given on how educational processes are conducted in inclusive education classes.

Kalit so'z: Ta'lim jarayoni, jamoatchilik, bag'rikenglik munosabati, o'quvchilar muammolari, sog'lom bolalar, imkoniyat hozirlash, to'laqonli uyg'unlashuv, bolalarning qobiliyatlari.

Ключевое слова: Образовательный процесс, сообщество, толерантное отношение, проблемы учащихся, здоровые дети, предоставление возможностей, полная интеграция, способности детей.

Key word: Educational process, community, tolerant attitude, student problems, healthy children, provision of opportunities, full integration, children's abilities.

Inklyuziv ta'lim bu hamma bolalarning bir xil maktab va bir xil sinfxonalarda, bir xil sharoitda ta'lim olishini anglatadi. Inklyuziv ta'lim - barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir. Bolalarning qobiliyatlaridan va holatidan qat'i nazar ularning barchasiga sifatli ta'lim taqdim etilishi kerak. Imkoniyati cheklangan bola sog'lom bolalar bilan bir xil e'tiborda o'qiy olishi kerak

Inklyuziv ta'limning vazifalari – rivojlanishning turli imkoniyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar uchun har qanday kamsitilishni istisno qiladigan, barcha bolalarga teng munosabatda bo'lishni ta'minlaydigan yagona moslashtirilgan ijtimoiy muhitni yaratish;

jamoatchilik va ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarida alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar muammolariga nisbatan bag'rikenglik munosabatini shakllantirish;

ta'lim jarayonida sog'lom bolalar bilan bir qatorda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning aqliy, ijtimoiy salohiyatlarini rivojlantirish;

barcha o'quvchilar uchun davlat ta'lim standartlariga muvofiq umumiy o'rta ta'lim dasturlarini o'zlashtirish uchun imkoniyat yaratish;

o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishlari, emotsional-irodaviy sohasi, bilish faoliyatini faollashtirish, ijtimoiy ko'nikma va salohiyatni shakllantirish uchun shart-sharoitlar yaratish;

alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga maslahat yordamlarini berish va ota-onalarni farzandlariga ta'lim-tarbiya berish, pedagogik texnologiyalar, ta'lim-tarbiya metod va vositalarini qo'llash sohasida xabardorlik darajasini oshirish, ularni psixologik-pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash.

Inklyuziv ta'limning maqsadi shundan iboratki, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli umumiy o'rta ta'lim berishni ta'minlashdan iborat.

Tarbiya – shaxsda muayyan ruhiy, aqliy, jismoniy, ma'naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan amaliy pedagogik jarayon; insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lida ko'riladigan chora tadbirlar yeg'indisi hisoblanadi. Bu har bir insonning insonligini ta'minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyat hisoblanadi. Tarbiasiz alohida odam ham, kishilik jamiyati ham mavjud emas. Sababi shundaki, odam va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar tarbiya tufayligina bir avloddan boshqa avlodga o'tadi. Tarbiya barcha jamiyat va barcha mamlakat hayotida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Jamiyat a'zolarining tarbiyasi bilan yetarlicha mashg'ul bo'lmagan mamlakat turg'unlik va inqirozga mahkumdir. Negaki, o'sishi va rivojlanishi uchun har qanday jamiyatda ham moddiy va ma'naviy boyliklar ishlab chiqarish to'xtovsiz ravishda yuksalib borishi lozim. Buning uchun yosh avlod moddiy va ma'naviy boyliklar yetishtirishni ajdodlar darajasida, ulardan ham yaxshiroq ishlab chiqara bilishlari kerak. Yosh avlodda mana shunday moddiy hamda ma'naviy qobiliyatlarni shakllantira bilish uchun albatta jamiyat uzluksiz ravishda

samarali faoliyat ko'rsatadigan tarbiyaviy intizomlar tizmiga ega bo'lishi shart hisoblanadi.

Tarbiya maqsadi va mazmuni metodlarni to'g'ri tanlashga imkon beradi. Maqsad qanday bo'lsa, unga erishish metedlari unga muvofiq bo'lishi zarur. Tarbiyaning mazmunini shaxsning shakllanishiga qo'yiluvchi, ijtimoiy talablar mohiyatidan iborat. Unutmaslik kerakki, aynan bitta vazifa turli xil fikrlar bilan to'ldirilgan bo'lishi mumkin. Shuning uchun metodlarni umuman mazmun bilan emas balki aniq fikr bilan bog'lash g'oyat muhimdir. Tarbiyalanuvchilarning yosh xususiyatlari. Tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olish maqsadga muvofiqdir. Yosh xususiyatlari muayyan bir yosh davriga xos bo'lgan anatomik, fiziologik va psixologik xususiyatlaridir. Tarbiyaning mazmuni shaxsning shakllanishiga qo'yiluvchi ijtimoiy talablar, mohiyatidan iborat. Unutmaslik kerakki, aynan bitta vazifa turli xil fikrlar bilan to'ldirilgan bo'lishi mumkin. Shuning uchun metodlarni umuman mazmun bilan emas, balki aniq fikr bilan bo'g'lash g'oyat muhimdir. Ta'lim tarbiya jarayonining izchil, uzluksiz, tizimli hamda intilishi aniq ijtimoiy maqsad asosida tashkil etilishi mazkur jarayonda fanlar aro aloqadorlik, shuningdek, dunyoqarashni shakllantirishda samarali sanaluvchi barcha mavjud omillarning, birligiga tayangan holda ish ko'rish ko'zlangan maqsadga erishishning kafolatidir.¹

Tarbiya jarayonining ham bir qancha metod va turlari mavjud. Tarbiya turlari quyidagilardan iborat:

1. Aqliy tarbiya
2. Jismoniy tarbiya
3. Iqtisodiy tarbiya
4. Mehnat tarbiyasi
5. Estetik tarbiya
6. Ekalogik tarbiya
7. Diniy tarbiya

Imkoniyati cheklangan bolalarni tarbiyalash masalalari hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biri bo'lib kelmoqda.

Har bir ta'lim oluvchi borki, avvalo unga go'zal holda tarbiya berish lozim bo'ladi. Chunki, inson bilim olishi, o'qib, izlanishi uchun, u stolda o'tirishni, diqqat bilan o'qituvchini tinglashni, dars davomida atrofidagi tengdoshlariga zarar keltirib qo'ymaslik, ularning bilim olishlariga to'sqinlik qilmasligi uchun dars soatlarida

¹ Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=5.016) Passport: <http://sjifactor.com/passport.php?id=22257>

"Tarbiyaning maqsad va vazifalari" Nilufar Abduvali qizi Burxonova Alisher Navoiy nomidagi o'zbek tili va adabiyoti universiteti talabasi

tinchlikni saqlay bilishi, muallim tarafidan berilgan barcha uyga vazifalarni to'laqonli tushunib, bajarib kelishi kerak bo'ladi. Albatta bularning barchasini tarbiya o'rgatadi.

Inklyuziv sinflarda ta'lim-tarbiya jarayoni davlat ta'lim standartlariga muvofiq o'quv rejasi va dastur asosida maxsus korreksion tuzatish usullaridan foydalanilgan holda olib boriladi. Tarbiyaviy ishlar ham huddi shunday. Chunki inklyuzivligi mavjud bolalarni qulay sharoitda to'g'ri tarbiyalash va o'qitish ularda nafaqat to'g'ri dunyoqarashni shakllantirish, balki uni yetarlicha barqaror qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Nuqsoni bor maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashning psixologik jihatlari". Sanayev Alisher Komiljon o'g'li O'zMUjizzax filiallari Yoshlar Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi, Karimova Sohijamol Oybek qizi O'zMU jizzax filiallari Psixologiya fakulteti 1-bosqich talabasi, Sultonova Laylo Azizbek qizi O'zMUjizzax filiallari Psixologiya fakulteti 1-bosqich talabasi.
2. Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=5.016) Passport: <http://sjifactor.com/passport.php?id=22257> "Tarbiyaning maqsad va vazifalari" Nilufar Abduvali qizi Burxonova Alisher Navoiy nomidagi o'zbek tili va adabiyoti universiteti talabasi
3. J.Hasanboyev „Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi). O'zR Oliy va o'rta ta'lim vazirligi Toshkent Nashir 2011.
4. X.Ibragimov, Sh.Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi., T., "Fan va texnologiya",2008. Masul muharrir:p.f.d, professor R.H. Jo'rayev
5. Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi):O'qituvchilar: M.X. Toxtaxodjayva, S Nishonova, J. Hasanboyev, M. Usmonboyeva, S. Madyarova, A. Qoldibekova, N. Nishonova, N. Sayidahmedov.
6. Qodirova F.R, Toshpo'latova SH.Q, Kayumova N.M., Agzamova M.N. "Maktabgacha pedagogika" T.: Tafakkur, T- 2019. Darslik.
7. Azizova Ziroat Bahodirovna "THE IMPORTANCE OF ORGANIZING CHILDREN'S ACTIVITIES IN PREPARATION FOR SCHOOLING". Open Access Repository 9.11 (2022): 236-240. INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE 2022 Boston, USA 53
8. N.G.Malikovna CONTENT AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS AND EDUCATIONAL ORGANIZATIONS International journal of social science interdisciplinary research ISSN 2022
9. N.G.Malikovna Formation of a sense of national pride among in older preschool children through oral folk art-as a socio-pedagogical necessity Science and Innovation 1 (8) 20672077,2022
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim- tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora - tadbirlari to'g'risidagi qarori -4860 13.10.2020
11. 6. D.S.Qaxarova " Inklyuziv ta'lim texnologiyasi" o'quv va metodik qo'llanma 2014-yil